

Łukasz Szymański

WYBRANE PRACE KONSERWATORSKIE REALIZOWANE W 2014 ROKU Z WYKORZYSTANIEM DOTACJI WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO WOJEWÓDZKIEGO KONSERWATORA ZABYTKÓW ORAZ MINISTRA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

Dotacja na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego ze środków finansowanych z części budżetu państwa „Kultura i Ochrona Dziedzictwa Narodowego" oraz wojewódzkiego konserwatora zabytków ze środków finansowanych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest wojewoda.

Zakres kompetencji spoczywających na Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków oraz obszar jego właściwości miejscowej wymagają troski oraz dbałości zarówno o dziedzictwo narodowe, jak i środki finansowe przeznaczone na ten cel. Podstawowym elementem gwarantującym wypełnienie powyższych zadań pozostaje racjonalne gospodarowanie powierzonymi funduszami publicznymi poprzez stałe monitorowanie prawidłowości i celowości wykorzystania dotacji przyznawanych m.in. osobom fizycznym, jednostkom samorządu terytorialnego oraz innym jednostkom organizacyjnym na utrzymanie szczególnie cennych obiektów zabytkowych. Dotacja na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego ze środków finansowanych z części budżetu państwa „Kultura i Ochrona Dziedzictwa Narodowego" oraz wojewódzkiego konserwatora zabytków

ze środków finansowanych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest wojewoda.

Jednym z podmiotów, który otrzymał dotację wojewódzkiego konserwatora zabytków, była parafia rzymskokatolicka pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w **Koszelewach** w gminie Płośnica. Kwota ta została przeznaczona na prace konserwatorskie ołtarza głównego w kościele pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Koszelewach. Drewniany ołtarz pochodzi z 1926 roku i znajduje się w prezbiterium. Stan jego zachowania był zły. Najbardziej niepokojąca okazała się rozległa aktywność drewnojadów. Część lakierowanych ornamentów ołtarza w wyniku uszkodzeń mechanicznych miała liczne ubytki drewna. Umieszczony w centralnej części ołtarza obraz Ukrzyżowanie na płóciennym podobraziu również był źle zachowany. Zmienne warunki wilgotnościowe, wahania temperatury w kościele spowodowały liczne odspojenia od podłoża oraz ubytki warstwy malarskiej[1]. Mając na względzie stan zachowania ołtarza, ks. proboszcz Marian Zbrojski zwrócił się do W-M WKZ o wydanie pozwolenia na prace konserwatorskie/restauratorskie. 17 lutego 2014 roku organ konserwatorski wydał pozwolenie na wykonanie prac konserwatorskich. W zakresie założonych prac drewnianej konstrukcji ołtarza mieściło się m.in. oczyszczenie z zabrudzeń powierzchniowych środkami mechanicznymi, chemicznymi, dezynfekcja i dezynsekcja drewna, impregnacja, wzmocnienie i naprawa połączeń elementów konstrukcyjnych, uzupełnienie ubytków w drewnie oraz rekonstrukcja brakujących elementów. Dokonano m.in. dezynfekcji obrazu, konsolidacji warstwy malarskiej, nałożenia ochronnej warstwy werniksu retuszerskiego, uzupełnienia ubytków w zaprawie o opracowanie faktury powierzchni kitów oraz uzupełnienia ubytków warstwy malarskiej. Po zakończeniu działań konserwatorskich/restauratorskich pracownik Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków dokonał 10 października 2014 roku odbioru prac.

1. *Koszelewy, kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego, widok ogólny ołtarza. Fot. P. Gref, ks. M. Zbrojski (wrzesień 2014).*

W ramach nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, które zostały przeprowadzone w ciągu trzech lat poprzedzających rok złożenia

1 Dokumentacja z wstępnych badań drewnianego ołtarza głównego z kościoła pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Koszelewach wraz z programem prac konserwatorskich – P. Gref.

2. *Jonkowo, kościół parafialny pw. św. Jana Chrzciciela, dach prezbiterium kościoła po zakończonych pracach. Fot. z archiwum WUOZ (grudzień 2012).*

3. *Braniewo, cerkiew pw. Świętej Trójcy, widok na połać dachową przed wykonaniem remontu. Fot. z archiwum WUOZ (luty 2012).*

przez wnioskodawcę wniosku o udzielenie dotacji, takie dofinansowanie otrzymała parafia rzymskokatolicka pw. Jana Chrzciciela w Jonkowie, reprezentowana przez ks. proboszcza Krzysztofa Chrostka. Dotacja przeznaczono na refundację kosztów remontu dachu kościoła, na co parafia uzyskała pozwolenie. Do zakresu wykonanych prac należał kompleksowy remont dachu kościoła – nawy głównej i prezbiterium – zasadniczo wzniesionego w połowie XIV wieku. Zdemontowaną dachówkę poddano selekcji, odrzucono elementy nienadające się do dalszego użytkowania. Usunięto zniszczone przez korozję i drewnojady drewniane elementy poszycia oraz konstrukcji dachu, bo uszkodzenia zagrażały stabilności. Pozostałe elementy, które nadawały się do dalszej eksploatacji, zabezpieczono środkami konserwującymi i impregnującymi. Uzupełniono brakujące odeskowanie dachu oraz ułożono dachówkę ceramiczną esówkę, w końcowym etapie wykańczając dach obróbkami blacharskimi[2]. Po zakończeniu robót budowlanych pracownicy WUOZ dokonali 5 grudnia 2012 roku odbioru prac.

Kolejnym zabytkiem, na który warmińsko-mazurski wojewódzki konserwator zabytków udzielił dotacji, jest cerkiew pw. św. Trójcy w Braniewie (parafia otrzymała również dotację ministerialną). Dofinansowania udzielono na wniosek ks. Piotra Hudko. Obejmowało ono dofinansowanie prac związanych z remontem konstrukcji więźby dachowej wraz z wymianą pokrycia dachowego budynku cerkwi – etap II (część zachodnia). Pokrycie dachowe cerkwi było w złym stanie technicznym. Bezpośrednim czynnikiem niszczącym pokrycie i konstrukcję więźby dachowej okazała się woda przedostająca się przez pokrycie dachowe. Przyczyny przeciekania wody do wnętrza to: brak odeskowania i izolacji pod dachówkami oraz wykruszone spoiny uszczelniające przestrzenie na łączeniach dachó-

2 Opracowano na podstawie: ks. proboszcz K. Chrostek, Sprawozdania z wykonania prac, na które udzielona została dotacja.

wek. Stan taki utrzymywał się od dłuższego czasu. Szczególnie zniszczone okazały się powierzchnie belek bezpośrednio pod pokryciem ceramicznym. Zniszczeniu uległy wszystkie końcówki belek w kalenicy oraz murłacie od strony południowej. Wiele fragmentów i całe belki były w tak daleko posuniętej destrukcji, że konieczna była ich całkowita wymiana[3]. Organ konserwatorski udzielił pozwolenia na remont konstrukcji więźby dachowej wraz z wymianą dachu budynku cerkwi. Zakres wykonanych prac obejmował m.in. wykonanie niezbędnych podstemplowań i wzmocnień konstrukcyjnych, wymianę zniszczonych fragmentów więźby dachowej, zabezpieczenie przeciwogniowe drewnianych elementów, ułożenie izolacji termicznej stropu, przemurowania i uzupełnienia korony murów oraz szczytu wschodniego nad za krystią oraz wykonanie pokrycia dachowego z dachówki ceramicznej i montaż obróbek blacharskich. Po zakończeniu działań konserwatorskich/restauratorskich pracownik Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków z delegatury w Elblągu dokonał 26 marca 2013 roku odbioru prac.

Istotny instrument wspomagający poprawę stanu zachowania zabytków województwa warmińsko-mazurskiego stanowią dotacje ministerialne. Spośród wybranych inwestycji, na które Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego udzieliło dofinansowania, należy wymienić roboty budowlane przeprowadzone przy dachach kościoła pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa przy ul. Kopernika 47 w Olsztynie. Dachów nie remontowano od czasu powstania

4. *Olsztyn, kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, widok na południową połać dachu po remoncie. Fot. z archiwum WUOZ (listopad 2012).*

3 E. Pytel, J. Graban, *Stan zachowania cerkwi pw. Świętej Trójcy w Braniewie – technologia prac remontowo-konserwatorskich*, Gdańsk 2010.

kościoła (z wyjątkiem doraźnych uzupełnień pokrycia), czyli od lat 1901-1903. Pokrycie dachu wykazywało uszkodzenia spowodowane odkształceniami konstrukcji oraz zużyciem i deformacjami dachówki. Wystrój architektoniczny oraz ceramiczne detale w obrębie dachu miały liczne uszkodzenia spowodowane odkształceniami konstrukcyjnymi oraz działaniem czynników atmosferycznych. Wiele z nich stwarzało realne zagrożenie dla niżej położonych połaci dachowych oraz bezpieczeństwa ludzi[4]. Mając na względzie zapewnienie prawidłowej ochrony kościoła, parafia Najświętszego Serca Pana Jezusa wystąpiła o wydanie pozwolenia. Prace zakończyły się we wrześniu 2014 roku, a odbioru 14 września 2015 roku dokonał pracownik Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków.

Dotację od Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego otrzymał również budynek plebanii przy ul. Słowackiego 1 w Reszlu. Z uwagi na stan zachowania obiektu oraz lokalizację w obrębie skarpy (powodującej sukcesywne osuwanie się budynku) konieczne stało się zaplanowanie kompleksowych prac konserwatorskich/restauratorskich oraz robót budowlanych, mających na celu niwelację czynników degradujących oraz wyeksponowanie wartości zabytkowych obiektu. Po rozpatrzeniu wniosków ks. proboszcza Dyzmy Wyrostka warmińsko-mazurski wojewódzki konserwator zabytków wydał odpowiednie pozwolenia. Dotyczyły prac konserwatorskich i restauratorskich piwnic budynku plebanii i obejmowały m.in.: usunięcie wtórnych nawarstwień, zabezpieczenie spękań murów kamiennych, ceglanych i sklepień piwnicznych, prze-

5. *Reszel, plebania, 2011, odtworzona stolarka. Fot. z archiwum WUOZ (grudzień 2014).*

4 M. Ciborowski, *Projekt budowlany – kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Olsztynie – remont dachów korpusu nawowego kościoła*, październik 2013.

murowanie w niezbędnym zakresie murów piwnicznych, odbudowę sklepienia kolebkowego, odtworzenie otworów okiennych, uzupełnienie ubytków cegieł, tynków oraz posadzek we wnętrzach. Zakres prac dotowany ze środków ministerstwa w 2014 roku stanowił kontynuację szeroko zakrojonej koncepcji rewitalizacji budynku plebanii. Jedno z pozwoleń dotyczyło m.in.: rozebrania wtórnych zamurowań oraz wtórnych ścian działowych, odbudowy zniszczonych schodów zgodnie z przekazem historycznym oraz uzupełnienia brakującej stolarki okiennej. Zrealizowane prace przy budynku plebanii doprowadziły do wzmocnienia substancji zabytkowej, przywrócenia dawnego stanu wnętrz oraz wyglądu nawiązującego do historycznych rozwiązań. Odbioru wykonanych prac dokonali 22 grudnia 2014 roku pracownicy Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków.

Obiektem, na którego remont Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego udzieliło dotacji celowej, jest kościół pw. Niepokalanego Serca Maryi Panny w Barcianach (realizacja zasługuje na uwagę). Po interwencji warmińsko-mazurskiego wojewódzkiego konserwatora zabytków (niezadowalający stan zachowania niektórych elementów więźby dachowej i pokrycia dachowego)

6. *Barciany, kościół parafialny pw. Niepokalanego Serca Najświętszej Maryi Panny, widok na więźbę dachową po remoncie. Fot. z archiwum WUOZ (wrzesień 2015).*

wydano decyzję nakazującą, zobowiązując właściciela do naprawy więźby dachowej kościoła w Barcianach, z uzupełnieniem ubytków w poszyciu dachowym (wyłącznie w niezbędnym zakresie), z zachowaniem – analogicznej jak istniejąca – dachówki ceramicznej karpiówki herbowej oraz konserwacji i oczyszczenia istniejącej dachówki ceramicznej z warstw organizmów biologicznych i zabezpieczenie pokrycia przed ich powstawaniem. W efekcie wydanej decyzji i wniosku ks. Juliusza Czapiewskiego – proboszcza parafii Niepokala-

nego Serca Maryi Panny w Barcianach 26 marca 2014 roku wojewódzki konserwator zabytków wydał pozwolenie obejmujące m.in. remont więźby dachowej, konserwację i ponowne ułożenie dachówki (historycznej karpiówki herbowej), konserwację stropu, wymianę pokrycia dachów zakrystii i kruchty północnej oraz kruchty południowej, na dachówkę karpiówkę jak na dachu głównym. Inwestycja zakończyła się odbiorem dokonanym 7 października 2014 roku przez warmińsko-mazurskiego wojewódzkiego konserwatora zabytków. Należy nadmienić, iż jedynie ¼ dachówek podlegała wymianie, resztę pokrycia dachowego stanowi oryginalna karpiówka.

Łukasz Szymański

Łukasz Szymański, pracownik WUOZ w Olsztynie, absolwent gospodarki przestrzennej UWM oraz studiów podyplomowych na wydziale Sztuk Pięknych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika i wydziale Architektury Politechniki Gdańskiej. Autor wielu opracowań planistycznych w zakresie dziedzictwa kulturowego. Miłośnik zabytków.